

LUNDS
UNIVERSITET

Ungdomars normer och attityder samt brukande av narkotika

En kvantitativ studie om gymnasieelevers narkotikabruk i Båstad kommun

Av: Maja Cardell

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårtermin 2019

Handledare: Eva Friis
Examinator: Anna Sonander

Abstract

An overriding aim of this study is to examine adolescents experiences of drug use, with a focus on high school students at Akademi Båstad Gymnasium in Båstad municipality. More precisely the purpose is to examine the students drug use, and the underlying causes for this, and to examine their norms and attitudes regarding drug use. A web-based survey was sent out to the seniors of the particular high school measuring the extent and content of both legal and social norms and how they influence the use of narcotics. This study is thus a case study based on a survey study where the highest analysis unit is Båstad municipality and where Akademi Båstad Gymnasium and its senior students are analysis units that are studied at a lower level. The result suggests that drug use among the senior students remains high and that society's standards of drug-free society do not permeate young people's perception of drugs. One result that stands out in this study is the use of heavier drugs among the students. A larger proportion than the national average has tried drugs such as cocaine, amphetamine etc. The students norms and attitudes regarding drug use differ markedly. About half have a healthy approach to drugs and have the consistent view that drugs are poor from many aspects. The other half has the reverse opinion and believes that drugs are okay. The conclusion clearly indicates that society has a great challenge in transferring the social and legal norms to our adolescents. Creating an attitude change can, in a longer perspective, reduce the proportion of young people who have a positive approach to drugs.

Keywords: Adolescents, attitudes, drug use, norms, stigmatization

Nyckelord: Attityder, narkotikabruk, normer, stigmatisering, ungdomar

Antal ord: 11226

Innehållsförteckning

Förord

1. Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställning	6
1.2 Avgränsningar	6
1.3 Rättssociologisk relevans	7
1.4 Begreppsförklaring	7
1.4.1 Attityd	7
1.4.2 Norm	7
2. Bakgrund	8
2.1 Narkotika bland ungdomar i Sverige	8
2.2 Narkotikabruket generellt i Sverige	9
2.3 Gällande rätt	9
2.3.1 Narkotikastrafflagen	9
2.3.2 Förordning om kontroll av narkotika	10
2.3.3 Lagen om förstörande av vissa hälsofarliga missbrukssubstanser	10
3. Tidigare forskning	11
3.1 CAN	12
3.2 BRÅ	12
3.3 ESPAD	13
3.4 Förhållandet mellan sociala normer och rättsregler	14
4. Teoretiska utgångspunkter	14
4.1 Normer	14
4.1.1 Normers sanktioner och funktioner	15
4.1.2 Sociala normer	16
4.1.3 Rättsliga normer	17
4.2 Stigmatisering och exkludering	17
4.3 Rättssociologisk analysmodell	18
5. Metod	20
5.1 Onlineenkäten	20
5.2 Internet som forskningsfält	22

5.3 Urval, bortfall och svarsfrekvens	22
5.4 Reliabilitet och validitet	23
5.5 Generalisering	24
5.6 Etiska överväganden	24
5.7 Juridisk metod	25
6. Resultat	25
6.1 Brukandet av narkotika	25
6.2 Attityder och normer gentemot narkotika	27
6.3 Kännedom om samhällets syn på narkotika	29
7. Analys	29
7.1 Brukandet av narkotika	29
7.2 Attityder och normer gentemot narkotika	31
7.3 Kännedom om samhällets syn på narkotika	33
8. Slutsatser	33
8.1 Hur ser narkotikabruket ut bland eleverna på Akademi Båstad gymnasium?	33
8.2 Hur ser elevernas normer och attityder ut gällande narkotikabruk?	34
8.3 I vilken mån överensstämmer elevernas normer kring narkotikabruk med de rättsliga normerna som råder i det svenska samhället?	34
8.4 Vilka orsaker kan tänkas ligga bakom elevernas attityder och normer?	35
9. Avslutande diskussion	35
10. Rekommendationer	37
Referenser	39
Bilagor	42
BILAGA 1 Enkät	42
BILAGA 2 Följebrev	50

Förord

Jag skulle vilja tacka min handledare Eva Friis för värdefull rådgivning samt förslag till ändring av stil och språk. Vidare vill jag tacka personalen på Akademi Båstad Gymnasium för att de varit samarbetsvilliga och hjälpt mig med kontakten med skolungdomarna. Sist men inte minst vill jag tacka de skolungdomar som ställt upp i min enkätundersökning och delat med sig av sina åsikter, attityder och erfarenheter.

Lund 2019-05-20

Maja Cardell

1. Inledning

Narkotikaanvändning bland ungdomar har under en lång tid varit ett av det mest omdebatterade fenomenen i dagens samhälle. I takt med globaliseringen har narkotikahandeln underlättats och utvecklats vilket in sin tur resulterat i att det blivit svårare för myndigheter att kontrollera all den narkotikatransport som sker inom men även utanför Sveriges gränser. Flera myndigheter, däribland skolor, har under åren lyft problematiken med narkotikaanvändningen som har spridit sig bland unga människor i Sverige (CAN 2018)¹.

Användningen av narkotika bland unga i Sverige har växlat över tid och under 2000-talet har det varit mer omfattande än tidigare. Brukandet av narkotika tycks ha fortsatt öka under den senaste femårsperioden. Även tillgången till narkotika tros ha ökat under denna tid eftersom polis och tull har kunnat beslagta större mängder utan att det i sin tur påverkat prisbilden på marknaden. Till skillnad från hur det såg ut för tjugo år sedan finns numera exempelvis marijuana och kokain att tillgå i merparten av de svenska länen. Fortsättningsvis har även utbudet av narkotika ökat, bland annat på grund av nya psykoaktiva substanser som introducerats via internet men även på grund av ökningen av narkotikaklassade läkemedel (CAN 2019).

Narkotikakommissionen (SOU 2000:126), som är tillsatt av regeringen för att lämna förslag på åtgärder i arbetet mot narkotika, rapporterar att det finns nya missbruksmönster bland ungdomar som brukar narkotika. Enligt kommissionen kan två kategorier bland de som brukar narkotika urskiljas, å ena sidan "välbeställda och socialt integrerade ungdomar som främst associerar droger med fest och avkoppling och å andra sidan de socialt och ekonomiskt marginaliserade som använder droger för att fly verkligheten" (SOU 2000:126 s. 112).

I Sverige finns en generell vision om ett narkotikafritt samhälle, vilket är ett mål som hela tiden eftersträvas. För att kunna nå detta mål kräver det i sin tur att människor i alla åldrar tar avstånd från narkotika. Syftet med det opinionsbildande arbetet är att förstärka och bibehålla

¹ CAN, centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, är en ideell förening som grundades 1901. Föreningen har sedan dess haft i uppdrag att sprida information om alkohol och andra droger. Detta görs genom publikation av nationella rapporter, olika undersökningar, kurser, konferenser, deras webbplats, deras tidskrift samt sitt bibliotek.

de negativa attityder som redan finns gentemot narkotikabruk. När de första varningsklockorna började ringa gällande narkotikabruk i Sverige, var skrämselfpropaganda det verktyg som användes mest i informationen som gavs till ungdomar. Idag inriktar man sig på information som influerar ungdomars attityder gentemot narkotika istället för att enbart skrämna (Folkhälsoinstitutet 1993:3 s.15-16).

Denna kandidatuppsats är en fallstudie gjord för att studera ett generellt problem, som i detta fall är sistaårselevers brukande av narkotika samt deras attityder och normer gentemot narkotika, i en specifik miljö. Urvalet i fallstudien är Akademi Båstads Gymnasium i Båstad kommun. Se vidare i metoddel för mer information angående urval. Efter en dialog med skolan är de intresserade av en färdig uppsats som skulle kunna ligga till grund för framtida preventionsprojekt inom just detta ämne.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna kandidatuppsats är att undersöka ungdomars erfarenhet av narkotikabruk, med fokus på gymnasieelever på Akademi Båstad Gymnasium i Båstad kommun. Mer precist är syftet att undersöka elevernas bruk och orsaker till detta samt undersöka deras normer och attityder gällande narkotikabruk och narkotikamissbruk. Dessa normer ska sedan jämföras med de rättsliga normer som råder i det svenska samhället.

De frågor som ska belysas i uppsatsen är:

- Hur ser narkotikabruket ut bland eleverna på Akademi Båstad gymnasium?
- Hur ser elevernas normer och attityder ut gällande narkotikabruk?
- I vilken mån överensstämmer elevernas normer kring narkotikabruk med de rättsliga normerna som råder i det svenska samhället?
- Vilka orsaker kan tänkas ligga bakom elevernas attityder och normer?

1.2 Avgränsningar

Uppsatsen i sin helhet, det vill säga utformningen samt själva undersökningen, har till viss del avgränsats på grund av den givna tidsramen men även själva tillgängligheten av elever som respondenter. Därför har urvalet begränsats till att omfatta endast en skola i Båstad, som

ligger i nordvästra Skåne. Urvalet har sedan begränsats till de elever som går sista året på gymnasiet och som är fyllda 18 år vilket finns vidare förklarat under avsnitt urval.

1.3 Rättssociologisk relevans

Baier och Svensson (2009) definierar ämnet rättssociologi som ett ämne som rör förhållandet mellan rätten och samhället i övrigt. Detta ger i sin tur bra förutsättningar för studier som både vill inkludera rätten och samhällsliga förhållanden. Baier och Svensson (2009) förklarar vidare att individer i samhället ibland inte följer de rättsregler som finns utan istället väljer att följa sociala normer med ett annat budskap.

Ämnet är rättssociologiskt relevant eftersom det i Sverige finns en vision och en norm om ett narkotikafritt samhälle. Trots detta kvarstår problemet med narkotikabruk bland ungdomar. Denna kandidatuppsats ska titta närmare på hur bruket hos ungdomar i just Båstad kommun ser ut, vad de har för normer gällande narkotikabruk samt hur dessa normer stämmer överens med de rättsliga normer som råder i vårt samhälle.

1.4 Begreppsförklaring

En del begrepp i uppsatsen är centrala för förståelsen av innehållet i uppsatsen. Därför är det nödvändigt att klargöra dessa för att undvika missförstånd. Nedan förklaras därför hur begreppen *attityd* och *norm* definieras i uppsatsen.

1.4.1 Attityd

Inom socialpsykologin definieras begreppet attityd som en inställning hos en individ som byggs upp genom olika erfarenheter. En individs attityd kommer ofta till uttryck i att hen är för eller emot något. En attityd kan variera i betydelse och i styrka: från starkt positiv till stark negativ (NE, 2019).

1.4.2 Norm

En norm kan förklaras som en oskriven regel som finns inom en samhällsgrupp eller en individ och styr ett beteende eller handlande. Normen förbjuder eller föreskriver ett givet

beteende. En norm kan även definieras som den förväntan en individ har på sig gällande hur hen bör agera i en specifik situation (NE, 2019).

2. Bakgrund

2.1 Narkotika bland ungdomar i Sverige

Att uppskatta antalet människor som brukar narkotika i Sverige är enligt Statens Folkhälsoinstitut (2010) väldigt svårt. Dels beror det på att själva brukandet i sig är olagligt men även att det är något som i sig är stigmatiserande. Enligt en rapport gjord av CAN (2011) etablerades det moderna narkotikaproblemet i Sverige i slutet av 1960-talet och under 1970-talet började utvecklingen att belysas rent systematiskt.

I en rapport gjord av CAN (2019) förklaras det att narkotikabruk bland ungdomar började uppmärksammas i slutet av 1960-talet och sedan 1971 kan denna utveckling följas via de undersökningar som genomförts i skolor och under mönstring. Narkotikabruket bland niondeklassare var som lägst under 1980-talet, ökade under 1990-talet för att sedan, efter millennieskiftet, återgå till 1970-talets nivåer.

När CAN (2019) jämförde undersökningar som gjorts mellan 1971-2016, från niondeklassare med gymnasieelever, kunde de se att andelen som brukat narkotika var mer än dubbelt så hög bland de äldre eleverna. Den genomsnittliga debutåldern gällande narkotikabruk låg på 17,5 år. Den vanligaste typen av narkotika som då testats visade sig vara cannabis och endast någon enstaka procent (5,3%) hade använt preparat som kokain, amfetamin eller andra narkotikaklassade medel. Sedan några år tillbaka finns det nya substanser att tillgå, i synnerhet syntetiska droger men även smärtstillande och centralstimulantia som stegvis blivit narkotikaklassade. Under 2018 uppgick andelen gymnasieungdomar som brukat narkotika under de senaste 30 dagarna till 4%. När det undersöktes hur många gymnasieungdomar som brukat narkotika fler än 20 gånger visade det en liknande siffra. Narkotikabruket bland de som brukar narkotika har dock blivit mer omfattande.

2.2 Narkotikabruket generellt i Sverige

Narkotikabruket i Sverige orsakar ett flertal olika skador, dels för användarna men också för samhället. I en rapport från CAN (2019) används ett internationellt mått, vid namn DALYs. Måttet visar antalet förlorade friska år på grund av för tidig död eller sjukdom kopplad till narkotikabruk. Mätt i DALYs uppgick i Sverige antalet friska år som gick förlorade till ca 8000 för kvinnor och 32000 för män år 2010. Detta representerade 0,7% respektive 1,8% av den totala sjukdomsburden i Sverige vilket gjorde att narkotika hamnade på tionde plats bland de största riskfaktorerna detta år.

När man i Sverige talar om narkotika avser man de preparat som finns upptagna i Läkemedelsverkets bestämmelser (se www.lakemedelsverket.se). En gemensam faktor för dessa preparat är att de påverkar det centrala nervsystemet. I Sverige betecknas enligt CAN (2011) all icke medicinsk användning av narkotika som missbruk. Med andra ord innefattas allt från dagligt injicerande av heroin till konsumtion av sömnmedel utan recept i begreppet. Den gemensamma normen som råder i det svenska samhället gällande narkotika förändras över tid och kan i sin tur även påverkas av flera utomstående faktorer. Den rättsliga regleringen som finns till för att bekämpa narkotika utvecklas och man finner nya strategier att motarbeta smuggling och tillgång till narkotika, eftersom narkotikahandeln ständigt utvecklas för att kringgå lagen.

2.3 Gällande rätt

Det finns relativt omfattande reglering kring narkotikabruk och missbruk. Hur urvalet av lagar har gjorts finns presenterat under avsnitt 5.7.

2.3.1 Narkotikastrafflagen

Narkotikastrafflagen (SFS 1968:64) anger straffskalorna för grova respektive ringa narkotikabrott och även vilka gärningar som betraktas som brott mot denna lag. I Sverige och i enlighet med Narkotikastrafflagen är alla typer av narkotika förbjudna att sälja, köpa, tillverka, förpacka, transportera samt använda. Den som på ett eller annat sätt ägnar sig åt narkotika enligt ovanstående döms, om gärningen sker uppsåtligt, för narkotikabrott till fängelse i högst tre år. Bedöms brottet som grovt kan domen bli fängelse i lägst två år och

högst sju år. Bedöms brottet som synnerligen grovt kan domen bli fängelse i lägst sex år och högst tio år. Vid bedömningen av om brottet är grovt eller synnerligen grovt ska det "särskilt beaktas om det utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt, avsett särskilt stor mängd narkotika, eller i annat fall varit av särskilt farlig eller hänsynslös art" (SFS 1968:64 3§).

Med narkotika förstås i Narkotikastrafflagen (SFS 1968:64 8§) hälsofarliga varor eller läkemedel som innehåller beroendeframkallande egenskaper eller så kallade euforiserande effekter eller varor som med enkelhet kan omvandlas till varor med liknande effekter och egenskaper. I Lagen om förbud mot vissa hälsofarliga varor (SFS 1999:42) täcks de varor som inte Narkotikastrafflagen omfattar men som ändå, på grund av sina egenskaper, kan medföra en fara för människors liv eller hälsa om de används i syfte att åstadkomma en berusning. Lagen om förbud mot vissa hälsofarliga varor klargör även att hälsofarliga varor alltid måste vara märkta och att den som hanterar dessa varor i sin tur måste besitta den dokumentation som behövs för att tillsynsmyndigheten ska kunna kontrollera att lagen efterlevs.

2.3.2 Förordning om kontroll av narkotika

Förordningen om kontroll av narkotika (SFS 1992:1554) innehåller föreskrifter som stödjer Narkotikastrafflagen (SFS 1968:64). Förordningen anger ett antal substanser som ska anses som narkotika enligt Narkotikastrafflagen, bland annat centralstimulerande medel, fenetyllin, propylhexedrin, modafinil, hallucinogener, ibogain, nabilon, smärtstillande medel, sömnmedel och lugnande medel. Dessa substanser har, enligt Förordningen om kontroll av narkotika (SFS 1992:1554), i sin tur läkemedelsverket som uppgift att upprätta och kungöra förteckningar över. För införsel och utförsel av narkotika krävs tillstånd i varje enskilt fall.

2.3.3 Lagen om förstörande av vissa hälsofarliga missbrukssubstanser

När det kommer till olika narkotikapreparat, hälsofarliga varor och dopningsmedel finns det ett tämligen omfattande regelverk. Trots detta skapas konstant nya lagar samtidigt som de befintliga ständigt utvecklas. En av de nyaste regleringarna tillkom då myndigheterna behövde ett mer effektivt och snabbare sätt att eliminera den narkotikahandel som fått

slagkraft genom internet. Som ett svar på detta trädde Lagen om förstörande av vissa hälsofarliga missbrukssubstanser (SFS 2011:111) i kraft den första april 2011. Denna lag syftar till att förebygga att individer missbrukar särskilda hälsofarliga substanser. Hoppet med lagen var att det skulle bli lättare för myndigheter, som exempelvis polis eller tull, att beslagta substanser som kan användas i missbrukssyfte men som ännu inte anses vara hälsofarligt eller kan klassas som narkotika enligt Läkemedelsverket.

3. Tidigare forskning

Inför denna utredning har en kunskapsöversikt genomförts för att ge en ökad förståelse för den problematik som finns gällande ungdomar och narkotika i Sverige. Forskningen som beaktats i denna kunskapsöversikt har varit författad på både svenska och engelska men eftersom intresset för utredningen ligger på att beskriva svenska ungdomars narkotikabruk och deras attityder gentemot narkotika har endast forskning som genomförts i just Sverige använts. I genomförandet av den systematiska kunskapsöversikten har fokus lagts på forskning som genomförts mellan år 1990-2019 (mars). De databaser och sökmotorer som använts är LUBsearch samt EBSCOhost. I sökningen har följande ord och fraser använts: narcotic abuse; narcotic abuse and teens and sweden or swedish; narcotic abuse and adolescents and sweden or swedish; drugs and adolescents and sweden or swedish; narcotic abuse and preventive factors; narkotika och sverige; narkotika och ungdomar. Fokus har sedan valt att läggas på vetenskapliga, peer-reviewed artiklar samt litterära verk i form av böcker för att kunna beskriva och förstå forskningsområdet på bästa sätt. Dock har exempelvis studentuppsatser och andra artiklar som inte varit peer-reviewed kontrollerats för att se om relevant forskning funnits i deras referenslistor. Uteslutningen i denna kunskapsöversikt har gjorts genom att först läsa igenom sökträffarnas abstract. Därefter togs de sökträffar som inte ansågs relevanta bort och de resterande artiklarna och litterära verken lästes i sin helhet. Efter gallring återstod totalt åtta artiklar. Av dessa var sex artiklar skrivna på svenska och de resterande två artiklarna var skrivna på engelska. Samtliga artiklar berörde Sverige. Under kunskapsöversiktens gång kategoriserades tre teman som återkom i de artiklar som lästes och som stämde överens med uppsatsens syfte. Dessa tre teman blev: *brukandet av narkotika, attityder och normer gentemot narkotika och kännedom om samhällets syn på narkotika.*

Nedan följer den tidigare forskning som är relevant i förhållande till denna kandidatuppsats och som berör olika delar av forskningsfrågorna.

3.1 CAN (centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning)

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN, är en ideell förening som grundades 1901. Föreningen har sedan dess haft i uppdrag att sprida information om alkohol och andra droger. Detta görs genom publikation av nationella rapporter, olika undersökningar, kurser, konferenser, deras webbplats, tidskrift samt bibliotek. CAN tar inte ställning i alkohol- och narkotikapolitiska frågor (www.can.se).

Varje år utför CAN en rikstäckande enkätundersökning av drogvanor bland elever i nionde klass och gymnasiet. Resultaten av dessa undersökningarna publiceras sedan i rapporten "*Skolelevers drogvanor*". I sammanfattningen av *Skolelevers drogvanor 2018* kan det utläsas att det var en mindre andel flickor (14%) än pojkar (17%) som prövat narkotika i under gymnasietiden (CAN, 2018).

Trots att narkotikakonsumtionen i Sverige ökat under 2000-talet fastställs det i sammanfattningen av rapporten *Drogutvecklingen i Sverige 2019* (CAN, 2019) att konsumtionen av narkotika i Sverige är betydligt lägre jämfört med exempelvis USA eller andra europeiska länder. Dock kan det i samma rapport även fastställas att Sverige ligger sämre till när det kommer till narkotikarelaterad dödlighet jämfört med övriga Europa. Före millennieskiftet var narkotikabruket i Sverige vanligare i storstäder men gradvis har en utjämning skett och de narkotikaproblem som finns i dagens samhälle är tämligen väl spridda mellan storstads- och icke storstadsregioner.

3.2 BRÅ

Brottsförebyggande rådet, BRÅ, är en myndighet som verkar för minskad brottslighet och ökad trygghet i det Svenska samhället. Detta görs genom att ta fram olika fakta, sprida kunskap om brottslighet, brottsförebyggande arbete och brottsbekämpning, främst till regeringen men även till andra myndigheter inom rättsväsendet. BRÅ har även till uppgift att

producera den officiella kriminalstatistiken, utvärdera reformer, bedriva forskning för att få fram ny kunskap samtidigt som de stödjer lokalt brottsförebyggande arbete (www.bra.se).

Skolundersökningen om brott (2017) är en återkommande undersökning som ställer frågor till elever i nionde klass om delaktighet i brott och andra problembeteenden och brott som man kan bli utsatt för. Syftet med undersökningen är att undersöka hur vanligt det är att elever i nionde klass deltar i problembeteenden som exempelvis att skolka, dricka alkohol, prova droger etc. Man undersöker även hur vanligt det är att dessa ungdomar blir utsatta för olika typer av brott. I *Skolundersökningen om brott* gjord av BRÅ år 2017, fick elever i nionde klass svara på olika frågor gällande attityd kring olika brott och riskbeteenden. År 2017 tyckte 23% av pojkarna som deltog i enkätundersökningen att det var helt ok om en kompis drack sig full, hos flickorna låg denna siffra på 20,3%. Gällande frågan om det var ok om en kompis provade hasch var det 8,4% av pojkarna som svarade att det var helt ok medan siffran hos flickorna låg på 3,3%.

3.3 ESPAD

ESPAD är ett europeiskt skolundersökningsprojekt om alkohol och andra droger vars huvudsyfte är att samla in jämförbar data om ämnet bland 15-16 åriga elever för att på så sätt övervaka trender inom ett land men även länder emellan. Mellan 1995 och 2015 genomfördes sex undersökningar i 48 europeiska länder. ESPAD-rapporten från 2015 skiljer sig från de tidigare rapporterna på så sätt att den presenterar utvalda nyckelresultat från ESPAD-undersökningen 2015 snarare än hela utbudet av resultat och tabeller (www.espad.org).

ESPAD-rapporten från 2015 redovisar att Sverige, tillsammans med exempelvis Norge, Montenegro och Island, har särskilt låga nivåer (10% eller mindre) av olagligt narkotikabruk. I alla ESPAD-länder förutom Tjeckien var användningen högre bland pojkar än tjejer. I genomsnitt har 21% av pojkarna och 15% av flickorna testat olagliga droger minst en gång under sin livstid. En allmän uppåtgående trend när det kommer till narkotikabruk kan också detekteras mellan 1995 och 2003. Sedan 2003 har dock användningen i stort sett varit oförändrad. Den vanligaste drogen i alla ESPAD-länder var cannabis och även här detekterades de lägsta nivåerna, 4-7%, av cannabisbruk i bland annat Sverige. I genomsnitt

hade 7% av eleverna i Sverige använt cannabis under de senaste 30 dagarna år 2015 (ESPAD 2015).

3.4 Förhållandet mellan sociala normer och rättsregler

Den rådande normen, som representeras av den svenska staten, fastslår klart och tydligt att all användning av narkotika är olämplig. Med detta som bakgrund, väljer många individer i samhället att inte bruka ämnen som klassas som narkotika. Trots det faktum att det finns rättsliga och sociala normer i samhället som anser att ett narkotikabruk är avvikande, väljer ett stort antal individer att bruka narkotika. De individer som väljer att bruka narkotika avviker därmed från den samhälleliga normen och närmar sig en identitet som inte ses som särskilt fördelaktig ur samhällets synvinkel (Andréasson, 2008, s. 216)

Huruvida sociala normer och rättsregler samspelar eller ej är ett forskningsområde som det forskats mycket om i olika sammanhang. Vad forskningen har gemensamt är att de jämför de rättsliga åsyftade effekterna och de faktiska effekterna. De skillnader som uppstått har ofta förklarats genom att sociala normer inte stödjer de rättsliga normerna. Som ett exempel på detta har Svensson (2008, s. 34) studerat effekterna av de sociala och rättsliga normerna i trafiksammanhang. I avhandlingen kunde Svensson konstatera att de hastighetsbestämmelser som finns i samhället inte får tillräckligt med stöd i de sociala normerna och att detta i sin tur resulterar i en bristande regelefterlevnad. När samhällsutvecklingen och de sociala normerna glider ifrån den rättsliga uppfattningen riskerar rättens legitimitet i samhället att försvagas (Svensson, 2008, s. 34).

4. Teoretiska utgångspunkter

Detta avsnitt tar upp den teori som sedan kommer att användas i analysen. Avsnittet innefattar teorier om normer och stigmatisering. Vidare förklaras även en rättssociologisk analysmodell som även den kommer att tillämpas i analysen.

4.1 Normer

Samhället grundar sig på normer som i sin tur bygger på ett normativt fundament, dels genom rättsliga normer, dels genom sociala normer som ständigt präglar människors dagliga liv och

beteende (Baier & Svensson, 2009, s.163). Baier och Svensson (2009, s.73) ser på normbegreppet ur ett rättssociologiskt perspektiv och beskriver dessa utifrån tre essentiella kännetecken:

“Normer utgör (a) imperativ som är (b) socialt reproducerade och (c) utgör individens uppfattning avseende omgivningens förväntningar på det egna beteendet” (Baier & Svensson, 2009, s.72)

En norm är alltså, enkelt uttryckt, ett handlingsdirektiv vars syfte är att reglera ett visst beteende. Normer är normativa och innehåller “böra”, det vill säga handlingsdirektiv, som utgör själva meningen och funktionen hos en norm. Normer är socialt reproducerade handlingsdirektiv och sprids genom kommunikation mellan individer. Normer beskrivs även, enligt den tredje essensen, som individens egna uppfattning gällande omgivningens förväntningar på det egna beteendet. Dock finns det olika normer som skiljer sig från varandra, exempelvis skiljer sig de sociala normerna ifrån de rättsliga normerna (Baier & Svensson, 2009, ss.68-70).

Normer uppkommer i ett samspel mellan formella medvetna beslut, människors spontana handlingar samt de fysiska strukturer som finns. Samhälleliga normer som exempelvis uppföranderegler eller ordningsregler skapas och formas medvetet. Rättsliga normer tillkommer på ett formellt, auktoritativt sätt då det är riksdagen som stiftar lagarna. Normer kan även tillkomma spontant genom människors aktiviteter. Människan har ett inbyggt beteende som bygger på att imitera andra människors handlingar. Vi agerar på detta sätt och följer andras beteende för att inte bli stämplade som konstiga eller onormala. Normer kan slutligen även uppkomma som ett resultat av hur miljön runt omkring påverkar. Vad som är viktigt att komma ihåg är att en norm oftast uppkommer genom att de ovan nämnda faktorerna samspelar med varandra (Baier & Svensson, 2009, 103-104).

4.1.1 Normers sanktioner och funktioner

Om en norm inte följs, uppstår det enligt Baier och Svensson (2009) en så kallad sanktion. Det finns flera olika typer av sanktioner, som exempelvis naturliga sanktioner, skuld, skam och dåligt rykte. Ofta skiljer man mellan informella sanktioner, som tillhör de sociala

normerna, och formella sanktioner, som tillhör rättsreglerna. Sanktioner som skuld och skam är två viktiga och effektiva grundstenar som utgör grunden för den sociala kontrollen i samhället. Enligt Baier och Svensson (2009, s.147) är att bli exkluderad från en grupp eller en gemenskap den absolut starkaste informella sanktionen. Under rubriken stigmatisering och exkludering i teoriavsnittet finns mer information att tillgå om just detta ämne. Det finns dock inte bara negativa sanktioner utan även positiva. En positiv sanktion kan vara att visa uppskattning, utdela gillande blickar eller helt enkelt inkludera en person. Sammanfattningsvis finns alltså sanktioner till för att få en människa att välja följandet av en norm, för att på så sätt undvika en negativ konsekvens (Baier & Svensson, 2009, ss.148-149).

Normer har enligt Baier och Svensson (2009, s.176) fem nödvändiga funktioner. Den första funktionen är att reducera komplexitet. Denna funktion finns till för att människan inte själv ska behöva räkna ut hur hen ska handla vid varje enskild händelse. Den andra funktionen normer har är att koordinera handlande, det vill säga att se till att komplexa situationer rullar på som de ska. Den tredje funktionen är att normer distribuerar makt vilket görs genom sanktioner. Den fjärde funktionen är att normer integrerar. Denna funktion fokuserar på integrationen som i sin tur skapar en samhörighetskänsla mellan människor. Den femte och sista funktionen normer har är att den transformerar varat till börat. I och med denna funktion så medverkar normen till att saker och ting händer, det vill säga att värden blir handlingar och då sammanlänkar varat och börat (Baier & Svensson, 2009, ss.176-183).

4.1.2 Sociala normer

En viktig del av normer är sociala normer, som kan utmärkas genom att de har en mycket tydlig relation till människans handlande. Denna typ av normer är så kallade sociala överenskommelser eller sociala konstruktioner, och har sociala sammanhang som objekt vilket i sin tur indirekt riktar sig mot andra människor. Ett exempel på en social norm kan vara klädkoder. Om en människa bryter mot en social norm och med andra ord begår ett normbrott, kan konsekvensen bli en negativ sanktion från andra människor. Denna sanktion blir då ett sätt att uppmuntra eller straffa en människa att följa normen som råder (Baier & Svensson, 2009).

4.1.3 Rättsliga normer

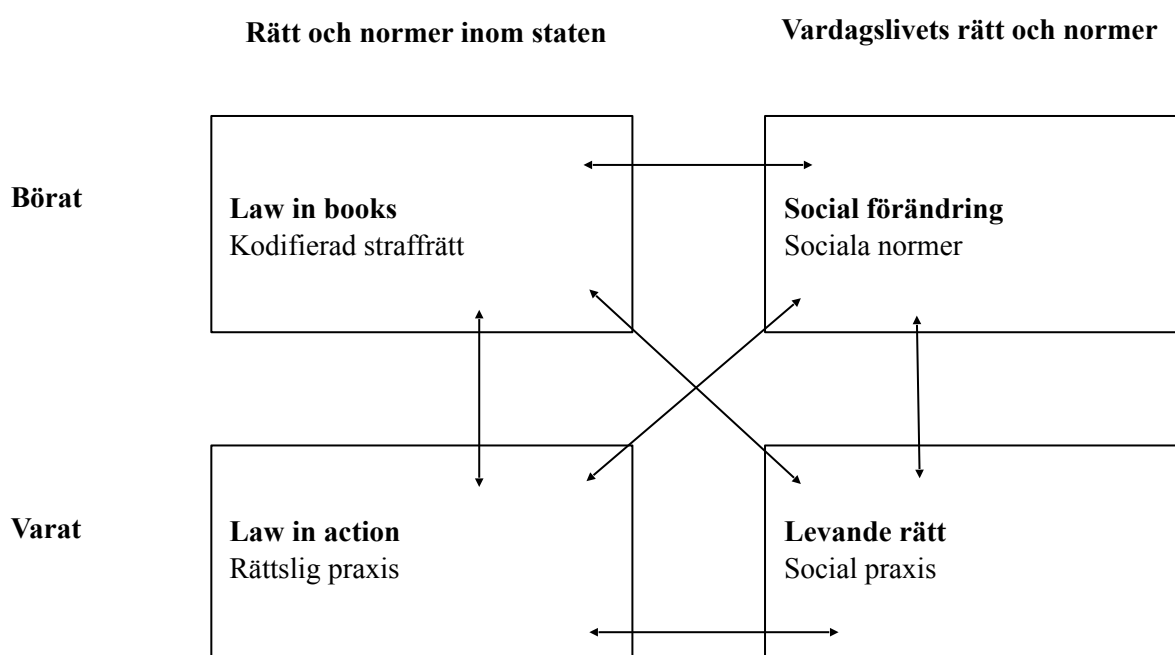
Enligt Baier och Svensson (2009, s.75) är rätten bland många andra saker, en samling av normer. Dessa normer kan i sin tur sedan systematiseras och kvalificeras på olika sätt. En uppdelning som brukar göras är den mellan normer som pekar ut beslut eller handlingar och normer om hur den föregående kategorin ska hanteras. Rätten skiljer sig alltså från andra normsystem genom just denna uppdelning i normer för handlingar och normer för normer. Om en rättsregel inte följs ska detta leda till en förutbestämd sanktion som är knuten till rättsregeln. Denna sanktion ska i sin tur verkställas av ett organ som företräder samhällsbildningen (Baier & Svensson, 2009, s.155).

4.2 Stigmatisering och exkludering

För människor som inte känner till eller kan hantera regler och gemensamma situationsdefinitioner är risken för misstag och taktlöshet uppenbar. Vissa människor kan till och med förknippas så starkt med ett misstag att de märks för livet och med andra ord stigmatiseras. Termen stigma härstammar från den grekiska betydelsen som syftar på de kroppsliga tecken som skars eller ristades in på individer. Ändamålet var att framlägga bevis för något ovanligt eller nedsättande i individens personliga moraliska status. Slavar, pestsmittade eller brottslingar är exempel på grupper av individer som ofta hade tecken inristade på kroppen för att visa omgivningen att denne var någon man skulle akta sig för. I dagens samhälle uppstår stigmatisering när en individ gör något som andra i samhället är ovana vid eller som de uppfattar som störande. Stigmatisering är därmed ett resultat av andras värderingar. Ofta handlar det om ett brott mot en lag eller andra moraliska riktlinjer och normer. De grupper som har möjlighet att bestämma och påverka vad som uppfattas vara normalt eller onormalt besitter makten att stämpla andra. Den individ som vill undvika stigmatisering eller rentvå sin status som stigmatiserad måste skaffa sig kunskap om vad som ska göras i speciella sociala situationer (Engdahl & Larsson 2011, ss. 110-115). I denna uppsats används teorin om stigmatisering för att se huruvida gymnasieeleverna påverkas av sin omgivning när det gäller utformningen av deras beteende, normer samt attityder gentemot narkotika. Teorin används även för att undersöka orsaker till elevernas bruk samt icke bruk av narkotika.

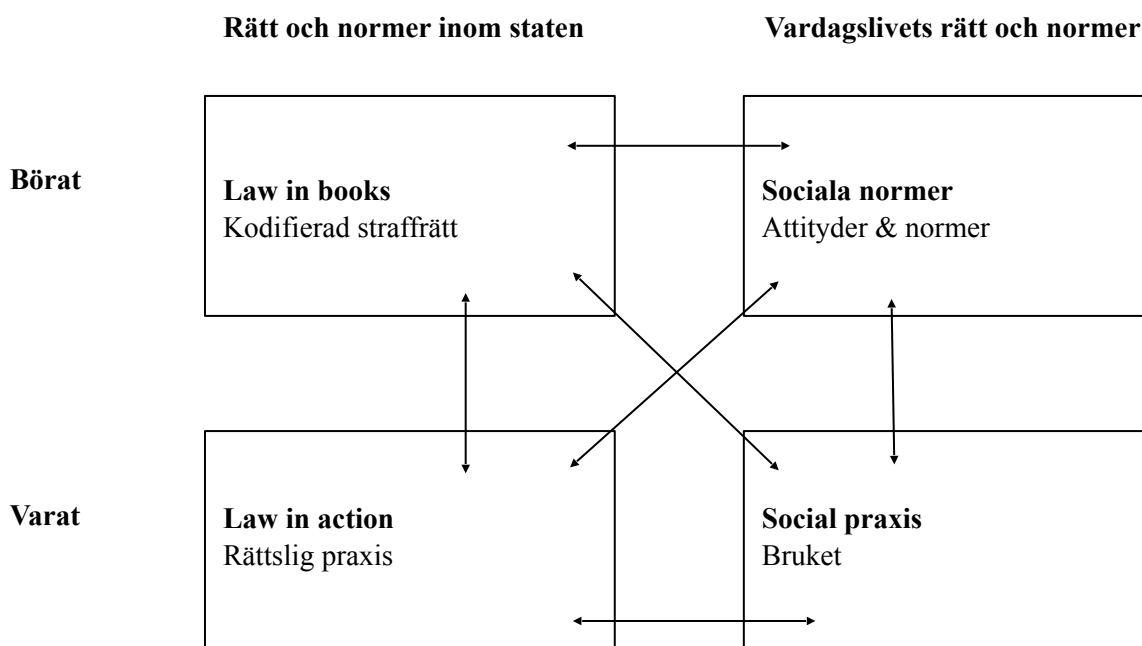
4.3 Rättssociologisk analysmodell

Ämnet rättssociologi kan förklaras på olika sätt, bland annat att det är ett tvärvetenskapligt ämne som fokuserar både på rätten och sociologin, där rätten blir det huvudsakliga ämnet och sociologi blir det andra perspektivet. Baier, Svensson och Nafstad (2018, s.11) presenterar en fyrfältsmodell som förklarar att rättssociologin byggs upp av fyra viktiga delar och förhållningssätt i samhället. De fyra olika delarna är law in books, law in action, social förändring samt levande rätt. De olika delarna är i sin tur uppdelade i två sidor, en normativ sida och en faktiskt sida där de sinsemellan har ett flertal relationer. Denna modell gör det möjligt att förklara och formulera ett stort antal rättssociologiska funderingar och tankar. Relationen mellan böra och vara, exempelvis hur lagen bör vara och hur lagen i praktiken fungerar, hur sociala normer bör vara och hur den sociala praktiken ser ut. Börasidan gör det enligt Baier, Svensson och Nafstad (2018, s.15) möjligt att diskutera och analysera normerna, vilken innebörd de har och hur de förhåller sig till varandra. Varasidan avser istället vilket utfall dessa normer får och vad de människor som tillämpar eller följer normer faktiskt gör.

Figur 1: Rättssociologisk analysmodell (Baier, Svensson, & Nafstad, 2018).

Den första delen, law in books, handlar om den formella rätten och rättsreglers normativa karaktär. Detta är normer som beslutas av Sveriges riksdag och blir till genom att de formaliseras och antas när en majoritet i riksdagen röstar för ett lagförslag. Dessa normer blir då till nya lagar i Svensk författningssamling (SFS). Den andra delen i, law in action, handlar om rättens effekter. Vad som undersöks här är den formella rätten när den blir tillämpad som rättslig praktik. Den tredje delen, social förändring, handlar om sociala normer och de sociala strukturer som genom de sociala normerna har möjlighet att påverka samhället. En princip som finns inom rättssociologin är att människor normalt sett inte följer lagar utan sociala normer, detta för att de flesta människor inte har någon omfattande kunskap om lagar. Tvärtom har människor istället kunskap om de sociala normer som existerar i samhället. Dessa normer har de lärt sig sedan barnsben i form av uppfostran från föräldrar, skola och släkt. Denna uppfostran talar om att man som människa ska göra rätt för sig och exempelvis inte ljuga eller stjäla. Den fjärde och sista delen, levande rätt, handlar om den sociala praktiken som står i ett spänningsförhållande till de sociala normer som existerar i samhället. Man brukar ta som exempel att ett barn gör som föräldrarna gör och inte som föräldrarna säger att barnet ska göra. Detta exempel illustrerar spänningsförhållandet mellan vad normerna säger åt människan att göra och vad människan faktiskt gör (Baier, Svensson & Nafstad, 2018, ss.14-18).

Figur 2: Rättssociologisk analysmodell (Baier, Svensson, & Nafstad, 2018) utifrån uppsatsens syfte.

Det som undersöks i denna kandidatuppsats är attityder som när de placeras i fyrfältsmodellen kan refereras som sociala normer och som i sin tur jämförs med den kodifierade gällande straffrätten. Denna studie undersöker också bruket som här blir den sociala praxisen med den levande rätten och jämför sedan den med de sociala normerna, se figur 2 nedan.

5. Metod

Eftersom målet med denna uppsats är att se hur ungdomarnas brukande av narkotika samt hur deras normer och attityder gentemot narkotika ser ut har en kvantitativ studie i form av en onlineenkät använts. Denna kandidatuppsats är därmed en fallstudie som bygger på en enkätstudie där den högsta analysenheten är Båstad kommun och där Akademi Båstad Gymnasium och dess elever är analysenheter som studeras på en lägre nivå. I detta avsnitt beskrivs det hur empirin har samlats in.

5.1 Onlineenkäten

Onlineenkäten som skapats till denna studie syftar till att undersöka elevernas bruk, orsaker till bruket samt att undersöka elevernas normer och attityder gällande narkotikabruk och narkotikamissbruk. Den onlinebaserade enkäten innehåller färre öppna frågor än till exempel en strukturerad intervju eftersom det enligt Bryman (2008, ss.599-602) är lättare för respondenten att besvara slutna frågor. En annan anledning till att enkäten innehåller slutna frågor är för att minska antalet möjliga svar vilket i sin tur kommer att förenkla jämförelsen av respondenternas svar. Målet från start var även att enkäten skulle ha en utformning som är lätt att förstå och följa för att på så sätt minimera risken för att respondenten ska tappa bort sig eller glömma att besvara en fråga.

Bryman (2008, ss.228-229) redovisar för ett antal fördelar med onlinebaserade enkäter och menar bland annat att en onlinebaserad enkät förenklar analysarbetet då ett flertal datorprogram kan användas för att sammanställa data vilket i sin tur även kan minska riskerna för inmatningsfel. En annan fördel som väger tungt i min forskning är att en onlinebaserad enkät är billig att administrera eftersom den, till skillnad från enkäter som skickas ut per post, läggs ut online via en länk. En enkätundersökning kan också lättare

anpassas efter respondenternas behov då den kan besvaras då respondenten har tid och möjlighet.

Bryman (2008, ss.229-230) nämner även nackdelar med onlinebaserade enkäter, däribland det faktum att man som forskare inte kan hjälpa respondenterna direkt om de har några frågor eller funderingar. Som en lösning på detta problem, blev respondenterna som svarade på min onlinenkät tilldelade en mailadress där de kunde nå mig och på så sätt även ställa frågor. En annan nackdel som Bryman (2008, s.230) för fram är det faktum att respondenterna kan se och läsa igenom hela enkäten innan de besvarar frågorna vilket kan göra att frågorna inte besvaras i "rätt" ordning eller att frågorna blir oberoende av varandra. Som en lösning på detta problem ställdes frågorna i onlinenkäten inte i någon speciell ordningsföljd.

Något som är viktigt att komma ihåg är att den onlinebaserade enkätundersökningen riktar sig till ungdomars attityder och till viss del kriminella beteende vilket i sin tur kan påverka sanningshalten i deras svar om de är under uppfattningen att de kommer "sättas dit" på något sätt. Därför är det otroligt viktigt att ge respondenterna en garanterad anonymitet och att detta budskap verkligen betonas och når fram i det följbrev som skickades ut i samband med onlinenkäten.

När onlinenkäten skapades användes Google Docs frågeformulärsprogram, som är en gratisjänst för alla som har ett Googlekonto. Att tjänsten var gratis var en av anledningarna till varför den valdes att användas. I frågeformulärsprogrammet fanns det sedan färdiga mallar som man kunde välja fritt bland, vilket resulterade i en visuellt professionell enkät. En annan anledning till varför det specifika frågeformulärsprogrammet valdes var att alla svar automatiskt sammanställs i tabeller och diagram, vilket underlättade att få en överblick av materialet när resultatet sedan skulle analyseras.

Onlineenkäten består av 15 frågor varav 13 är stängda frågor och två är öppna frågor (se bilaga 1). De stängda frågorna har ett antal fasta svarsalternativ medan de öppna frågorna används för att ge respondenterna en större frihet att följa upp två av de stängda frågorna.

Ingen av frågorna är obligatoriska att svara på, detta för att inte tvinga respondenten till att svara på en fråga som hen inte vill.

5.2 Internet som forskningsfält

Att använda sig av digitala tjänster som forskningsfält, genom exempelvis onlineenkäter, har blivit allt vanligare. Den stora datatrafiken som finns att tillgå kan användas för många olika syften och analyser. Internet är idag en naturlig del i hur forskningen bedrivs, exempelvis kan respondenter enkelt kontaktas och intervjuas (Mallén, 2017, ss.14-15). Onlineenkäterna som distribueras i denna studie är ämnade att mäta bland annat sociala normer och deras påverkan och utgår då ifrån de socialpsykologiska teorierna om ett så kallat planerat beteende och situerad kognition. Denna metod fungerar på så sätt att respondenten får svara på frågor om hur de själva uppfattar sitt socialpsykologiska livssammanhang. Denna metod som använts när bruket, normer och attityd bland ungdomar från Akademi Båstad Gymnasium har undersökts har använts vid ett flertal studier där syftet varit att uppskatta normstyrkan och mottaglighet för att på så sätt se normens påverkansstyrka (Mallén, 2017, ss.27-32).

5.3 Urval, bortfall och svarsfrekvens

Undersökningsobjektet är en skola som ligger i nordvästra Skåne, närmare bestämt i Båstad. Anledningen till att just detta objekt valdes är för att jag själv har varit studerande vid skolan och fortfarande känner en del personal som i sin tur gärna ville ställa upp och hjälpa mig distribuera onlineenkäten. Detta urval kan därmed ses som ett bekvämlighetsurval, eftersom ett tillfälle att samla in data dök upp där jag som forskare hade möjlighet att samla in data från ett urval av respondenter. Enkäten hade med andra ord kunnat delas ut till vilken kommun och skola som helst men, tillgången till en pålitlig och bra gatekeeper avgjorde valet av skola i just denna uppsats. Att få tillgång till offentlig miljö är nämligen inte alltid så enkel. Oftast krävs det att forskaren själv får stöd av någon på "insidan" av den offentliga miljön, i detta fall en skola, och att denna person sedan kan gå i god för forskaren och fungera som en slags försvarare, med andra ord fungera som en gatekeeper. Att få komma in i och få tillträde till en social miljö är ett viktigt första steg i en etnografisk undersökning eftersom forskningsplanerna går om intet om man inte får tillträde (Bryman 2008, s.383).

Enkäten besvarades av gymnasieeleverna under ordnade former i klassrum under en lärares närvaro. Den distribuerade enkäten besvarades därigenom under schemalagd skoltid. Enkäten gavs med hjälp av elevhälsoteamet på skolan ut till skolans sistaårselever, som alla var över 18 år. Skälet till att endast sistaårsstudenter inkluderades är att om respondenterna varit yngre hade ett godkännande från föräldrar behövts. Inom de givna tidsramar som uppsatsen behöver tillgodose fanns det helt enkelt inte utrymme till detta.

En viktig faktor som rör samplingsfel är problemet med bortfall och svarsfrekvens, vilket enligt Bryman (2008, ss.181-182) de flesta surveystudier innehåller. Det är nämligen så att de individer som ingår i en forskares urval inte alltid går med på att delta eller på annat sätt inte svarar på de frågor som forskaren har. Visionen med onlineenkäten var att så många som möjligt av de sistaårsstudenter på Akademi Båstad Gymnasium skulle delta. Totalt fanns det 55 sistaårsstudenter på Akademi Båstad Gymnasium varav 53 stycken var på plats och genom sina mentorer i samverkan med elevhälsoteamet mottog informationen om enkäten. Av dessa 53 valde 43 att delta i själva onlineenkäten. Av dessa 43 tillhörde 42 stycken den målgrupp som uppsatsen är inriktad på, det vill säga ungdomar över 18 år. Eftersom valet gjorts att inte inkludera respondenter under 18 år har den person som var under 18 år tagits bort från min resultatredovisning. Enligt Bryman (2008, s.193) går ett bortfall på högst 32% att ses som accepterbart och kan då likna den population från vilken urvalet dragits. Därmed går bortfallet i denna studie att acceptera då det ligger på 19%.

5.4 Reliabilitet och validitet

Ett viktigt forskningskriterium för bedömning av samhällsvetenskapliga undersökningar är enligt Bryman (2008, ss.160-162) reliabilitet. Reliabilitet, med andra ord tillförlitlighet, rör frågan om hur resultatet från en studie blir detsamma ifall studien genomförs på nytt eller om resultatet påverkas av tillfälliga eller slumpmässiga förutsättningar. Reliabiliteten blir ofta aktuell då det gäller en kvantitativ studie, vilket denna uppsats räknas som, då frågan är huruvida resultatet ger ett stabilt mått eller ej. Eftersom onlineenkäten är skriven på ett språk som är lätt att förstå samt att alla respondenter fått exakt samma frågor att besvara anses reliabiliteten för studien vara god. Om studien skulle göras om av en annan forskare som i sin tur sänder ut samma enkät som använts till samma deltagare, skulle resultatet bli detsamma.

En annan faktor som bidrar till reliabiliteten är det faktum att respondenternas svar har kodats automatiskt vilket i sin tur gjort omöjligt för några inmatningsfel att uppkomma.

Ett annat viktigt forskningskriterium är enligt Bryman (2008, ss.163-167) validitet som är en bedömning av om de slutsatser som genererats från studien hänger ihop eller ej, och verkligen mäter det som är ämnat att mäta. Syftet med min onlineenkät är att undersöka ungdomars attityd till och användning av narkotika. Detta innebär att de frågor som ställts i enkäten berör kandidatuppsatsens syfte och frågeställning. Frågorna i sig är enkla att förstå och de svar som samlats in mäter det som är ämnat att mäta. Därmed är validiteten i denna studie hög.

5.5 Generalisering

I kvantitativa undersökningar är forskare vanligtvis intresserade av att kunna säga något om i vilken utsträckning resultaten kan generaliseras till andra situationer och grupper. Med tanke på att det sällan går att skicka ut enkäter till hela samhället och få en hundra procentig svarsfrekvens så måste man som forskare göra ett urval. (Bryman, 2008. s.168-169). Urvalet blir i denna kandidatuppsats Båstad kommun och sistaårselever på Akademi Båstad gymnasium. Resultaten från studien gäller inte generellt för hela samhället utan blir istället ett belysande exempel på ett större fenomen. Resultatet kan alltså endast generaliseras till den population utifrån vilken datan hämtats från.

5.6 Etiska överväganden

Eftersom onlineenkäten distribuerades av skolans elevhälsoteam var det angeläget att följebrevet som skickades ut i samband med enkäten var tydlig gällande vad informationen som samlades in skulle användas till. Följebrevet, som finns bifogat i avsnittet bilagor, informerar om att enkäten är helt anonym och att alla de uppgifter som respondenterna lämnar kommer att behandlas konfidentiellt. Vidare förklarar följebrevet att det endast är den forskare som ansvarar för enkäten som kommer att ha tillgång till de enskilda svaren efter att de blivit ifyllda. Till sist förklarar följebrevet även att studien kommer att redovisas med tabeller och diagram, och framställas på grupp nivå vilket i sin tur gör att enskilda svar ej går att urskilja. Följebrevet informerar även respondenterna att de när som helst kunde avbryta

sin medverkan eller strunta i att besvara de frågor som de ej kände sig bekväma med eller helt enkelt inte ville svara på.

5.7 Juridisk metod

Eftersom att uppsatsen ska genomföra en undersökning gällande rättsliga normer har den rättsdogmatiska metoden använts. Denna metod tolkar i sin tur den gällande rätten på det juridiska området och tar rättsinformation från rättskällor såsom rättspraxis och lagstiftning (Hydén & Hydén 2016, s.115). För insamling av lagar och den gällande rätten som råder kring narkotika i Sverige har den juridiska databasen Karnov använts. Genom sökning på ordet narkotika i praxisdelen i Karnov listades de lagar som berör narkotika upp. På så vis har exempelvis de lagar som har till syfte att reglera narkotikabruk kunnat granskas. De rättskällor som uppsatsen berör är de rättsliga normer och lagar polisen och socialtjänsten följer gällande narkotikabruk i Sverige.

6. Resultat

I detta avsnitt redovisas de sammanställda svaren från onlineenkäten. Svaren redovisas utifrån tre olika teman; användning, attityd samt generell kännedom om samhällets syn på narkotika. Svaren som ungdomarna gett och som presenteras i detta avsnitt ligger till grund för analysen i avsnitt 7. Svaren på alla frågor redovisas i sin helhet under avsnitt Bilagor. Totalt deltog 43 personer i onlineenkäten, av dessa tillhörde 42 stycken den målgrupp kandidatuppsatsen riktat in sig på, det vill säga ungdomar över 18 år. Eftersom respondenter under 18 år valts att inte inkluderas har den person som var under 18 år tagits bort från denna redovisning. Av de återstående 42 personer som deltog var 19 stycken män och 23 stycken kvinnor.

6.1 Brukandet av narkotika

På frågan gällande om respondenterna någon gång använt sig av narkotika svarade totalt 13 personer ja och 29 personer nej. Av de 13 personer som svarade ja på frågan var sju stycken män och sex stycken kvinnor. Av de 29 personer som svarade nej var 13 stycken män och 16 stycken kvinnor. Med narkotika avses i onlineenkäten som distribuerats marijuana, hasch,

kokain, heroin, amfetamin, spice, ecstasy, LSD och receptbelagda medel utan en läkares ordination.

Av de som svarade ja på att de någon gång använt sig av narkotika svarade samtliga på vilken ålder de hade då de brukade narkotika för första gången. Den yngsta var 15 år och den äldsta var 18 år eller äldre. Totalt sett var det en person som var 15 år gammal, två personer som var 16 år gamla, sex personer som var 17 år gamla och fyra personer som var 18 år eller äldre vid första användningstillfället.

På en annan fråga fick respondenterna svara på om någon av deras vänner eller någon i deras närhet använder eller har använt någon gång narkotika. 25 personer svarade ja på frågan. Tio personer svarade nej på frågan och sju personer svarade vet ej.

På frågan gällande hur ofta respondenterna använder narkotika svarade 29 personer att de aldrig använt sig av narkotika. Åtta personer hade en mindre regelbunden användning av narkotika och svarade att de använt narkotika någon enstaka gång eller någon gång varje månad. Två personer hade en viss regelbundenhet och svarade att de har använder narkotika någon gång varje vecka. Två personer hade en mer frekvent användning av narkotika och svarade att de använder narkotika nästan varje dag eller varje dag, i denna gruppen är det en person som använder narkotika varje dag. En person valde att inte delta i denna fråga.

En annan fråga handlade om vilken eller vilka slag av narkotika respondenterna som brukat narkotika har använt. Av de 13 personer som brukat narkotika har 18 stycken använt sig av cannabisprodukter, såsom marijuana och hasch. Sex personer har använt sig av centralstimulerande medel, som kokain och amfetamin. En person har använt sig av opiater, det vill säga heroin. Sex stycken har använt sig av syntetiska droger, som spice. Fem personer har använt sig av så kallade hallucinogener som LSD och ecstasy. Fyra stycken har använt receptbelagda läkemedel medel utan en läkares ordination. En person har angett att hen har använt sig av en annan typ av narkotika som inte fanns med som svarsalternativ i enkäten.

På frågan gällande om respondenterna någon gång under de senaste fyra månaderna blivit erbjudna att prova eller köpa narkotika svarade 15 personer ja, 26 personer nej och en person svarade vet ej.

6.2 Attityder och normer gentemot narkotika

Som en uppföljning till frågan gällande om respondenterna någon gång använt sig av narkotika fick de som svarat nej en möjlighet att motivera vilken den främsta anledningen till att de inte provat narkotika är. Respondenterna angav flera olika faktorer som orsak till varför de inte använt narkotika. Många menade att den största anledningen är att narkotika är skadligt och farligt för hälsan eller att de helt enkelt inte velat eller känt ett behov av att testa. Två respondenter svarade att de är rädda och känner ett obehag inför droger. Fyra respondenter svarade att anledningen är att de inte blivit erbjudna för att de inte hänger i de kretsarna som använder narkotika. En av respondenterna svarade:

“För att jag inte ser ett intresse i det och är uppfostrad på det sättet att jag har negativt seende på narkotika”

Andra faktorer som gjort att de respondenter som avstått från att testa narkotika, och där många delar mening, gjort så på grund av att det är olagligt, beroendeframkallande, extremt dumt och oetiskt. En respondent motiverar sitt svar på följande sätt:

“Det är dåligt på så många nivåer, man kan förlora allt från familj m.m.”

På frågan gällande om respondenterna någon gång haft lust att prova narkotika svarade 16 personer ja, 24 personer nej och två personer vet ej.

I enkätundersökningen svarade 35 personer att de tänker på de negativa effekter som drogen kan ge. Fem personer svarade på samma fråga att de inte tänker på de negativa effekterna och två personer svarade vet ej. Av de som brukat narkotika svarade åtta personer att de tänker på de negativa effekter som drogen kan ge och fyra personer svarade att de inte tänker på de negativa effekter som narkotika kan ge. Av den grupp som någon gång brukat narkotika var det en person som svarade vet ej angående denna fråga.

På frågan gällande om respondenterna anser att det är okej att använda narkotika svarade 16 personer ja. 19 personer svarade nej och sju personer svarade vet ej. Som uppföljning till denna fråga fick respondenterna möjlighet att motivera sina svar, vilket 33 av dem valde att göra. Bland de respondenter som ansåg att det är okej att använda narkotika handlar många av motiveringarna om att det är okej eftersom varje individ har ansvar för sitt egna liv eller att det beror på vilken situation man befinner sig i. Två respondenter har svarat att de anser att det är okej eftersom andra personer gör det. Några av motiveringarna till varför användning av narkotika är okej ser ut såhär:

“Det är bättre än alkohol, folk blir mindre aggressiva, men det beror på vilken typ av narkotika det är”

“Alla gör det och det finns också många vuxna som gjort det när de var unga. Inte så konstigt egentligen”

“Om man inte gör det så ofta är det väl okej”

Motiveringarna kring varför respondenterna anser att det inte är okej att använda narkotika är mer spridda. Fem respondenter har svarat på liknande sätt och anser att narkotika är dåligt för både hälsa och kropp. Fyra respondenter nämner att det är ett lagbrott samt att det är oetiskt. Två respondenter delar tanken att det är korkat att använda narkotika. Några fler motiveringar till varför användning av narkotika inte är okej ser ut så här:

“Jag tycker inte det är okej eftersom det skadar personen psykiskt och fysiskt, samt personens nära och kära. Ett beroende är aldrig rättfärdigat”

“Preparat som anses som narkotika innebär en fara för hälsan och främjar en illegal marknad som ej bör finnas”

“Det visar på ett dåligt omdöme i livet”

6.3 Kännedom om samhällets syn på narkotika

På frågan gällande om respondenterna känner till att allt bruk av narkotika är brottsligt svarade 38 personer ja, två personer nej och två personer vet ej.

När det kom till frågan gällande om respondenterna hört talas om ett narkotikafritt samhälle och nolltolerans svarade 25 personer ja, 13 personer nej och fyra personer vet ej.

7. Analys

I detta avsnitt analyseras resultatet utifrån de teorier och tidigare forskning som ovan inkluderats och presenterats i denna uppsats.

7.1 Brukandet av narkotika

Av de svar som kom in via onlineenkäten kan det utläsas att lite mindre än en tredjedel, det vill säga 31%, av respondenterna som deltog i enkäten någon gång använt sig av någon form av narkotika. Av dessa 31% var 17% män och 14% kvinnor. Detta resultat, överensstämmer bra med resultatet från CANs rikstäckande studie om skolelevs drogvanor som utfördes under 2018 där 17% av de som brukat narkotika var män och 14% kvinnor. Därmed kan det fastställas att brukandet av narkotika bland sistaårseleverna på Akademi Båstad Gymnasium i skolan varken är högre eller lägre än den rikstäckande narkotikaanvändningen i Sverige. Här kan även den fyrfältsmodell som presenterats av Baier, Svensson och Nafstad (2018, s.11) appliceras eftersom de respondenter som brukat narkotika går emot den kodifierade straffrätten. Relationen mellan den sociala praxisen, alltså hur människan betar sig går alltså emot den kodifierade straffrätten och de rättsregler som finns i samhället. De respondenter som brukar narkotika går även emot den sociala normen om att narkotika inte ska brukas. Brukandet av narkotika kan även förklaras utifrån den fjärde delen i fyrfältsmodellen. Det kan exemplifieras genom att många av respondenterna gör tvärtemot vad föräldrarna säger. Ett antal av föräldrarna har rent statistiskt säkert provat narkotika under 70- och 80-talet, kanske berättat för barnen om detta för att i nästa andetag starkt avråda från att prova. Barnet gör därmed som föräldrarna gör och inte som de säger (Baier, Svensson och Nafstad, 2018, s. 11).

Vidare kan det från onlineenkäten som utförts på Akademi Båstad Gymnasium utläsas att den yngsta som brukat narkotika var 15 år vid första användningstillfället och den äldsta 18 år, vilket resulterar i en medelålder på 17 år vid första användningstillfället. Även detta resultat stämmer överens med det resultat från CANs rapport om skolelevers drogvanor som utfördes under 2018 där den genomsnittliga debutåldern gällande narkotikabruk låg på 17,5 år.

Enligt CANs rapport gällande drogutvecklingen i Sverige (2019) var cannabis den vanligaste typen av narkotika som brukas bland ungdomar. Vad som är viktigt att veta är att cannabis är ett samlingsnamn för narkotiska preparat, såsom hasch och marijuana. I onlineenkäten som utfördes på Akademi Båstad gymnasium svarade 85% av de ungdomar som brukat narkotika att de brukat marijuana och 69% att de brukat hasch. Alltså är den vanligaste typen av narkotika som brukas av respondenterna i enkäten cannabis vilket i sin tur är ett resultat som överensstämmer med den tidigare forskning från CAN som presenterats ovan i detta stycke.

Enligt CANs undersökning gällande drogutvecklingen i Sverige 2019 visade det sig att endast någon enstaka procent av de ungdomar som brukat narkotika (5,3%) hade använt preparat som kokain, amfetamin eller andra narkotikaklassade medel. Gällande brukandet av just dessa medel så kan det utläsas att brukandet är högre bland respondenterna som deltog i onlineenkäten jämfört med det resultat som framkom genom CANs undersökning gällande drogutvecklingen i Sverige 2019. Bland respondenterna i Båstad kommun hade 23% av de 13 som någon gång brukat narkotika använt sig av kokain, 8% hade använt sig av heroin, 23% av amfetamin.

Enligt ESPADs rapport från 2015 hade i genomsnitt 7% av eleverna som deltog från Sverige använt narkotikaklassade medel under de senaste 30 dagarna. När respondenterna på Akademi Båstad Gymnasium fick svara på frågan om hur ofta de använder narkotika enligt deras egna skattning. På frågan svarade 19% att de hade en mindre regelbunden användning, 5% hade en viss regelbundenhet och 5% hade en frekvent användning. Resultatet från onlineenkäten är inte direkt jämförbart med resultatet från ESPADs rapport då frågan inte var ställd på samma sätt men det ger ändå en uppskattning på hur frekvent användandet är. Där avviker eleverna från Akademi Båstad Gymnasium från genomsnittet som ESPAD redovisat i

sin rapport. Resultatet från onlineenkäten ger en indikation om att narkotikabruket har ökat från 2015 då ESPADs rapport är gjort, med reservation för att detta är en fallstudie och inte kan generaliseras.

Gällande frågan om respondenterna från Akademi Båstad Gymnasium någon gång haft lust att prova narkotika svarade 38% ja. Jämför man denna siffran med de antal respondenter som faktiskt brukat narkotika, det vill säga 31%, är den en aning högre. Det faktum att det är fler respondenter som någon gång haft lust att prova narkotika än som faktiskt har provat narkotika kan förklaras utifrån att människan hela tiden strävar efter att följa de moraliska riktlinjer och normer som finns i samhället, för att på så sätt undvika stigmatisering (Engdahl och Larsson, 2011, ss.110-115).

7.2 Attityder och normer gentemot narkotika

Narkotikapreparat är, som presenterat under avsnitt bakgrund, reglerat av ett omfattande regelverk, exempelvis Narkotikastrafflagen och Lagen om förbud mot vissa hälsofarliga varor. I Sverige, i enlighet med Narkotikastrafflagen, är alla typer av narkotika förbjudna att sälja, köpa, tillverka, förpacka, transportera samt använda. Detta är den rättsliga normen och den rättsregel som råder i Sverige och det svenska samhället. Om denna rättsregel inte följs ska detta leda till en förutbestämd sanktion som är knuten till rättsregeln, i detta fall fängelse i högst tio år.

Som en uppföljning på frågan om respondenterna någon gång använt sig av narkotika fick de respondenter som svarat nej en möjlighet att motivera vilken den främsta anledningen till att de inte provat narkotika var. Av 29 respondenter valde 25 stycken att motivera sina tankar och attityder gentemot narkotika. Några av svaren pekade på det faktum att narkotika i sig är olagligt, dåligt och att det är en självklarhet att det inte ska användas. Här kan man se att den rättsliga normen och den kodifierade straffrätten gällande narkotikabruk har lyckats när det kommer till den sociala praxisen och de sociala normerna hos just dessa respondenter. Man kan även säga att den sociala kontrollen genom de formella sanktionerna, som finns i en rättsregel, i detta fall har lyckats (Baier, Svensson och Nafstads, 2018, s.11).

Det kan även enligt teorin om stigmatisering tydas att vänner och familj har en stor inverkan på en individs beteende. Som beskrivet ovan under avsnitt teori är en individs strävan att tillhöra en grupp och en gemenskap viktig (Engdahl och Larssons, 2011, ss.110-115). Om respondenterna väljer att bruka narkotika går de utifrån Baier, Svensson och Nafstads (2018, s.11) fyrfältsmodell emot den rättsliga praxisen samt den sociala normen om nolltolerans. Detta normbrott kan därmed medföra en sanktion i form av stigmatisering som kan leda till exkludering från en kompis- eller familjegrupp. Ett beslut om att följa den rättsliga normen samt samhällets norm om nolltolerans kan också länkas till att det finns en rädsla för en så kallad informell sanktion, exempelvis att ett narkotikabruk kan spridas och försvåra jobb möjligheter i framtiden (Engdahl & Larsson, 2011, ss.110-115).

Gällande frågan om respondenterna från Akademi Båstad Gymnasium någon gång tänker på de negativa effekterna som narkotika kan ge svarade 35% ja, 12% nej och 5% vet ej. Trots detta har 31% av respondenterna någon gång brukat eller brukar narkotika. Narkotikabruket i Sverige har orsakat ett flertal olika skador, dels för användarna men också för samhället. I rapporten gjord av CAN (2019) om drogutvecklingen i Sverige redovisas det nämligen att sjukdoms bördan som är kopplad till narkotikabruk bidragit till att narkotika hamnar på tionde plats bland de största riskfaktorerna till tidig död eller sjukdom i Sverige. Frågan som då kan ställas är ifall respondenterna faktiskt känner till de negativa effekter som narkotikabruk kan ha eller om de helt enkelt bara bortser från dessa effekter.

I *Skolundersökningen om brott* gjord av BRÅ år 2017, fick elever svara på olika frågor gällande attityd kring olika brott och riskbeteenden. Bland annat tyckte då 8,4% av pojkarna som deltog i undersökningen att det var helt okej om en vän provade hasch, hos flickorna låg denna siffra på 3,3%. På frågan gällande om respondenterna i enkäten ansåg det var okej att använda narkotika svarade 38% ja, 45% nej och 17% vet ej. Frågorna korrelerar inte till hundra procent eftersom de inte är utformade på samma sätt. Dock pekar det på att toleransen bland ungdomarna i Båstad, gentemot narkotika, är högre än i riket som helhet.

Som en uppföljning till frågan gällande om respondenterna anser att det är okej att bruka narkotika fick samtliga respondenter möjlighet att motivera varför de anser att det är okej

respektive inte okej. Här handlade några av svaren om att respondenterna ansåg att det var okej att bruka narkotika för att “folk får leva som de vill” eller att “valet är fritt”. Trots att den rättsliga normen som råder i det svenska samhället säger att det förbjudet att nyttja narkotika anser dessa respondenter att det är okej. Den rättsliga normen är då inte lika stark som den sociala normen hos dessa respondenter. Detta kan ses analogt med Baier, Svensson & Nafstads (2018) fyrfältsmodell. Den sociala praxisen går emot både de sociala normerna samt den kodifierade straffrätten. Förklaringsmodellen hos den enskilda individen kan antas vara: “detta beteende är okej eftersom det finns andra som gör det”.

När respondenterna på Akademi Båstad Gymnasium fick svara på frågan om någon av deras vänner använder narkotika svarade 60% ja, 24% nej och 17% vet ej. Vad som går att utläsa av detta är att mer än hälften av de respondenter som deltog i enkätundersökningen har vänner som i sin tur brukar narkotika.

7.3 Kännedom om samhällets syn på narkotika

Gällande frågan om respondenterna från Akademi Båstad Gymnasium känner till att allt narkotikabruk är brottsligt svarade 90% ja, 5% nej och 5% vet ej. Samhällets rättsliga praxis finns därmed i respondenternas medvetande till stor grad. Här syns dock en tydlig skillnad i den sociala praxisen då 31% faktiskt har provat narkotika trots vetskapen om att det är olagligt (Baier, Svensson & Nafstads, 2018, s.14).

Gällande frågan om respondenterna från Akademi Båstad Gymnasium har hört talas om ett narkotikafritt samhälle och begreppet nolltolerans svarade 59% ja, 31% nej och 10% vet ej. Detta får ses som ett misslyckande från samhället att denna information inte finns inbyggd i respondenternas medvetande.

8. Slutsatser

8.1 Hur ser narkotikabruket ut bland eleverna på Akademi Båstad gymnasium?

Efter att ha studerat och diskuterat ämnet har jag kunnat dra följande slutsatser utifrån min frågeställning. Bland respondenterna på Akademi Båstad Gymnasium har ungefär en tredjedel någon gång brukat narkotika. Den narkotika som brukats bland respondenterna är

cannabis, centralstimulerande medel, opiater, syntetiska droger, hallucinogener samt receptbelagda läkemedel, där cannabis är den drog som utgör den största delen av bruket. Medelåldern vid första användningstillfället av narkotika ligger på 17 år. 19% av respondenterna uppgav att de har en mindre regelbunden användning av narkotika och brukar någon enstaka gång eller någon gång varje månad. 5% av respondenterna uppgav att de har en viss regelbunden användning och brukar narkotika någon gång varje vecka. 5% uppgav att de har en mer frekvent användning av narkotika och använder sig av det nästan varje dag eller varje dag.

8.2 Hur ser elevernas normer och attityder ut gällande narkotikabruk?

Bland respondenterna på Akademi Båstad Gymnasium har 38% någon gång haft lust att prova narkotika. Vidare anser också 38% av respondenterna att det är okej att använda narkotika. Bland de respondenter som ansåg att det är okej att använda narkotika menar många att det är okej eftersom varje individ har ansvar för sitt egna liv eller att det beror på vilken situation man befinner sig i. Motiveringarna gjorda av de 45% respondenter som tvärtemot inte anser att det är okej att använda narkotika är spridda, men vad de alla har gemensamt är de starkt sätter sig emot ett användande. När respondenterna som aldrig brukat narkotika fick tillfälle att motivera varför de valt att göra så, uppgav många att den största anledningen är att narkotika är skadligt för hälsan eller att de helt enkelt inte velat eller känt ett behov av att testa. 15% av samtliga respondenter uppgav att de inte tänker på, eller inte vet om de tänker på, de negativa effekter som ett narkotikabruk kan ge.

8.3 I vilken mån överensstämmer elevernas normer kring narkotikabruk med de rättsliga normerna som råder i det svenska samhället?

70% av respondenternas normer kring narkotikabruk stämmer överens med de rättsliga normerna som råder i samhället då de aldrig brukat narkotika. 45% av respondenterna uppger även att de inte anser att ett narkotikabruk är okej vilket också kan ses som ett överensstämmande med samhällets rättsliga normer. Dock skiljer sig en del av respondenternas normer kring narkotikabruk från de rättsliga normer som råder i det svenska samhället då en tredjedel någon gång har brukat narkotika och två tredjedelar anser att ett narkotikabruk är okej.

8.4 Vilka orsaker kan tänkas ligga bakom elevernas attityder och normer?

I onlineenkäten fick respondenterna motivera varför de anser att det är okej eller inte okej att använda narkotika. Utifrån dessa motiveringar kan bakomliggande orsaker till en viss attityd eller norm hittas. De bakomliggande orsaker hos de respondenter som har en attityd eller en norm om att narkotika inte är okej är att narkotika har en negativ effekt på kroppen, att det skadar andra runt omkring och inte enbart den som brukar, att det är olagligt, att det främjar en illegal marknad, att det är oetiskt eller att man blir misslyckad som person. De bakomliggande orsaker hos de respondenter som har en attityd eller en norm om att narkotika däremot är okej är att de anser att narkotika är ett bättre alternativ än alkohol, att varje individ har ett fritt val. Här var även många av motiveringarna av samma karaktär och uppgav att ett bruk kan anses är okej eftersom "många" eller "alla" använder sig av narkotika.

9. Avslutande diskussion

Narkotikabruket bland eleverna på Akademi Båstad Gymnasium skiljer sig inte väsentligt från andra studier redovisade ovan. Resultatet av uppsatsen befäster därmed tidigare utförda enkäter på riksnivå. Den använda metoden får anses vara adekvat i sitt sammanhang och de möjliga svårigheter/felorsaker som identifierades innan enkätstarten jämnades ut med de anpassningar som gjordes. Resultatet pekar på att narkotikabruket bland ungdomar är fortsatt högt och att samhällets normer i fråga om ett narkotikafritt samhälle inte genomsyrar ungdomarnas uppfattning om narkotika. Ett resultat som sticker ut i denna uppsats är användningen av tyngre droger bland eleverna. En större andel än riksgenomsnittet har provat narkotika som kokain, amfetamin mm. I enkäten går det ej att finna stöd till en rimlig förklaring av detta avvikande resultat. I en framtida upprepning av denna undersökning förordas därför följdfrågor kring användning av tyngre droger. Det kunde ge ett orsakssamband till eventuella avvikelser från rikstäckande enkäter. Siffran för hur ofta man använder narkotika borde ses som oroande då över en femtedel av alla respondenter använder narkotika minst en gång varje månad. Det antyder ett förhållningssätt gentemot narkotika som går stick i stäv med samhällets regler och normer, och som samtidigt manar till ökad information om droger, dess faror och konsekvenser för elever i hela Sverige.

Elevernas normer och attityder gällande narkotikabruk skiljer sig åt på ett markant sätt. Ungefär hälften har ett sunt förhållningssätt till narkotika och har den samstämmiga uppfattningen att narkotika är dåligt ur många aspekter. Deras öppna svar förstärker bilden av att de verkligen är emot narkotika i alla dess former. Den andra hälften har den omvända uppfattningen och anser att narkotika är okej. De öppna svaren tyder på okunskap och ett liberalt förhållningssätt som lämnar det helt upp till individen att besluta om narkotikabruk eller ej. Sätt i ett samhällsperspektiv får den stora andelen som är positiva till narkotika ses som ett misslyckande. Att en så stor andel som en tredjedel av respondenterna inte hört talas om ett narkotikafritt samhälle eller nolltolerans förstärker bilden av ett samhälleligt nederlag. Eftersom de öppna svaren förstärker den redan uppenbara skillnaden i elevernas normer, måste enkäten ses som trovärdig i denna aspekt. Återkopplat till fyrfältsmodellen som presenterats under rubrik 4.3 är relationen mellan den sociala praxisen och den levande rätten i obalans med de sociala normerna som råder i samhället, då vissa ungdomar väljer att inte följa dessa. Relationen mellan de sociala normerna och den kodifierade straffrätten är även den i obalans då en stor andel av ungdomarnas attityder och normer inte stämmer överens med det svenska samhällets straffrätt (Baier, Svensson & Nafstad, 2018).

Med utgångspunkt från föregående stycke syns en tydlig skillnad gentemot de rättsliga normer som råder i det svenska samhället. Visserligen stämmer nästan hälften av respondenternas normer kring narkotikabruk överens med de rättsliga normerna. Dock kvarstår faktum att den andra halvan av respondenterna avviker från samhällets rättsliga normer och därmed från riksgenomsnittet i rikstäckande undersökningar, som tidigare presenterats. Det får anses som fastlagt att de rättsliga normerna inte har det genomslag som man kan önska i denna grupp. Orsakerna till detta glapp verkar bero på, om man studerar elevernas öppna svar, en stor tro på individens självbestämmande och ett negligerande av farorna med narkotika. En möjlig förklaring till avvikelserna i denna grupp kan vara hur frågan "om det är okej att använda narkotika" är utformad. Termen okej kan möjligen tolkas på olika sätt av olika individer. Okej kan av vissa ses som ett totalt godkännande, medan andra individer tolkar det som lägsta graden av godkänt. Kanske hade resultatet blivit annorlunda om frågan antingen hade ställts i en 1-10 gradig skala eller om man hade använt termen

“absolut okej” eller inte. Utifrån givna förutsättningar måste dock resultatet tolkas som att bland elevernas normer finns det en stor diskrepans gentemot samhällets rättsliga normer.

Respondenternas attityder och normer är i stort samstämmiga med riket i stort. De förändrade missbruksmönster som Narkotikakommissionen rapporterat om (se avsnittet Inledning) gällande “välbeställda och socialt integrerade ungdomar som främst associerar droger med fest och avkoppling” kan möjligen påverka resultatet i denna uppsats. Båstad invaderas sommartid av välbeställda besökare/sommarboende som stämmer väl överens med kommissionens definition av en missbruksgrupp. Denna stora överrepresentation av ungdomar av denna kategori kan möjligen färga attityder och normer bland ungdomarna i Båstad. Jetsetlivet med kändisar och fester under hela juli månad lämnar ingen oberörd och påverkar med all sannolikhet även respondenterna i denna uppsats. Avsaknaden av aktiv närvaro/samverkan mellan sociala myndigheter (få fältsekreterare) och polis (nedlagd polisstation) bidrar också till elevernas normer och attityder, eftersom risken att bli upptäckt eller åka fast måste anses som mindre än i kommuner där samverkan mellan myndigheterna fungerar. En liten risk att bli påkommen ger större utrymme till att prova på narkotika och kan därmed bidra till attityder och normer kring narkotika.

Slutsatsen pekar tydligt på att samhället har en stor utmaning med att överföra de samhällliga och rättsliga normerna till våra ungdomar. Arbetet mot narkotika i form av informationskampanjer och utbildning av elever bör prioriteras än mer i framtiden. Kunskap är ofta porten till framgång. Att tidigt bygga in ett motstånd mot narkotika i elevernas normer och attityder bör på sikt resultera i sundare värderingar. Genom information kan vi ändra vårt förhållningssätt till narkotika och göra det till en naturlig del i allmänbildningen. Att skapa en attitydförändring kan i ett längre perspektiv minska andelen ungdomar som har ett positivt synsätt på narkotika.

10. Rekommendationer

Resultatet av denna kandidatuppsats, som den vidtalade personalen vid Akademi Båstad Gymnasium uttryckt att de är intresserade av, kan ge en första bild av hur läget faktiskt ser ut bland skolans sistaårselever. Utifrån dessa resultat kan skolan sedan utveckla och

situationsanpassa ett förebyggande arbete mot narkotikaanvändning. Resultatet som enkätundersökningen ger kan exempelvis peka på om mer resurser behövs sättas in i form av framtida utformning av narkotikainformation eller i form av föreläsare som kommer till skolorna.

Enkätundersökningen skulle med fördel kunna upprepas varje år på Akademi Båstad Gymnasium för att på så sätt kunna se en eventuell utveckling och förändring i attityder och normer gentemot narkotika. Enkätundersökningen skulle även kunna utvecklas till att omfatta alla gymnasieskolor och dess årskullar i Båstad kommun. Detta för att i sin tur kunna se hur exempelvis attityder och normer bland ungdomar förhåller sig till ålder, kön eller skola.

Efter resultatet att 41% av respondenterna inte har hört talas om eller är osäkra på om de hört talas om ett narkotikafritt samhälle och den nolltolerans som råder i narkotikapolitiken är uppfattningen att mer information om detta skulle vara bra att distribuera i skolan. Det skulle även vara bra att informera mer kring riskfaktorerna med narkotika då normen bland respondenterna enligt enkätresultatet är att 38% anser att ett narkotikabruk är okej.

Referenser

Böcker, artiklar och rapporter:

Andréasson, S. (2008). *Narkotikan i Sverige: Metoder för förebyggande arbete- En kunskapsöversikt*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut.

URL:<https://www.resursrehabilitering.se/wp-content/uploads/2017/09/Narkotikan-i-Sverige.pdf> [2019-06-02]

Baier, M. & Svensson, M. (2009). *Om Normer*. Liber: Malmö.

Baier, M., Svensson, M. & Nafstad, I. (2018). *Om rättssociologi*. Studentlitteratur: Lund

Bryman, A. (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber: Stockholm.

BRÅ (2017). *Skolundersökningen om brott 2017. Om utsatthet och delaktighet i brott*. Stockholm.

U R L : https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e1094/1544004050335/2018_15_Skolundersokningen_om_brott_2017.pdf [2019-03-09]

CAN (2011). *Drogutvecklingen i Sverige*. Stockholm.

URL:<https://www.can.se/contentassets/1544e45fa5554bd7b4b6f02a005fcb68/drogutvecklingen-i-sverige-2011.pdf> [2019-03-22]

CAN (2018). *Skolelevers drogvapor 2018*. Stockholm.

URL:https://www.can.se/contentassets/e2d48881b4f54dc9aae5e6c41d90afc9/skolelevers-drogvapor-2018_webb.pdf [2019-03-15]

CAN (2019). *Drogutvecklingen i Sverige 2019*. Stockholm.

URL:<https://www.can.se/contentassets/c619eb88458e4be18463070f782989d4/drogutvecklingen-i-sverige-2019.pdf> [2019-03-12]

Engdahl, O. & Larsson, B. (2011). *Sociologiska perspektiv*. Studentlitteratur: Ungern.

ESPAD (2015). *The 2015 ESPAD REPORT. Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction.

URL: <http://www.espad.org/sites/espad.org/files/TD0116475ENN.pdf> [2019-03-26]

Folkhälsoinstitutet, 1993:3, *Narkotikapolitik- de svenska erfarenheterna*. Stockholm.

Hydén, H. & Hydén, T. (2016). *Rättsregler. En introduktion till juridiken*. 7:1. uppl., Lund: Studentlitteratur.

Mallén, A. (2017). *Kriminologiska metoder och internet*. Liber: Kina

Statens folkhälsoinstitut (2010). *Narkotikabruket i Sverige*. Östersund.

URL: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/785864a3fd7a468fb5a39ba03dc6387b/r2010-13-narkotikabruket-i-sverige.pdf> [2019-03-22]

Svensson, M. (2008). *Sociala normer och regelefterlevnad*. Media-Tryck Sociologen: Lund.

URL: <https://portal.research.lu.se/portal/files/3196369/1149635.pdf> [2019-06-02]

Internetsidor:

BRÅ (2019). *Om brottsförebyggande rådet*.

URL: <https://www.bra.se/om-bra.html> [2019-03-09]

CAN (2018). *Om CAN*.

URL: <https://www.can.se/om-can/> [2019-03-12]

Nationalencyklopedin (2019). *Attityd*.

URL: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/attityd> [2019-06-02]

Nationalencyklopedin (2019). *Norm*.

URL: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/norm> [2019-06-02]

Offentligt tryck:

SFS 1968:64. *Narkotikastrafflag*. Stockholm: Justitiedepartementet

SFS 1992:1554. *Förordning om kontroll av narkotika*. Stockholm: Socialdepartementet.

SFS 1999:42. *Om förbud mot vissa hälsofarliga varor*. Stockholm: Socialdepartementet.

SOU 2000:126. *Vägvalet. Den narkotikapolitiska utmaningen*. Stockholm: Socialdepartementet.

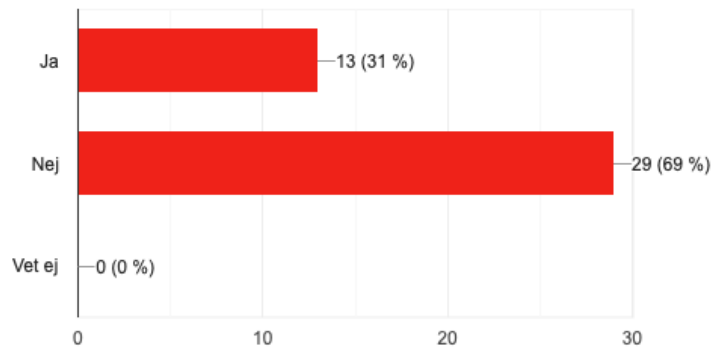
SFS 2011:111. *Om förstörande av vissa hälsofarliga missbrukssubstanser*. Stockholm: Justitiedepartementet

Bilagor

Bilaga 1

Har du någon gång använt dig av någon form av narkotika?

42 svar

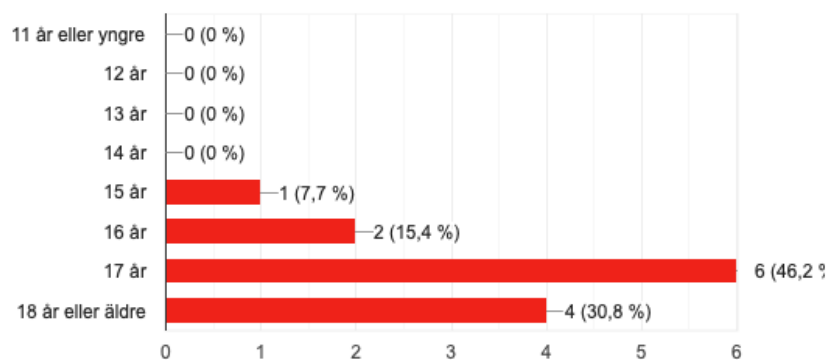
Du som svarat nej på föregående fråga, vilken är den främsta anledningen till att du inte provat narkotika?

25 svar

Aldrig varit "nära" droger
Det är ohälsosamt, skadar dig och extremt dumt
inte hängt i de kretsarna
vill inte testa. Känns läskigt/obehagligt
vill inte
fattar inte varför man skal?!
inte blivit erbjuden eller hängt med sånt folk
är inte uppfostrad på det sättet att man tycker att det är okej
det är dåligt på så många nivåer. man kan förlora allt från familj mm
vill inte
Man förstör kroppen och blir ser i huvudet det är dumt, påverkar kroppen negativt osv
rädd
dåligt
Finner ingen anledning att över huvudtaget prova
Ohälsosamt och farligt
För att jag inte ser ett intresse i det och är uppfostrad på det sättet att jag har ett negativt seende på narkotika.
För att jag inte vill. Känner inget behov av att prova.
Har inte blivit erbjuden, skadar kroppen och risk för beroende. Hade jag blivit erbjuden hade jag tackat nej.
Vafan tror ni? sjukaste frågan jag någonsin fått det hör väl till rent vett att man inte gör det. Herregud ryck upp standarden på frågorna...
olagligt. beroendeframkallande. kostar. förstör kroppen. oetiskt.

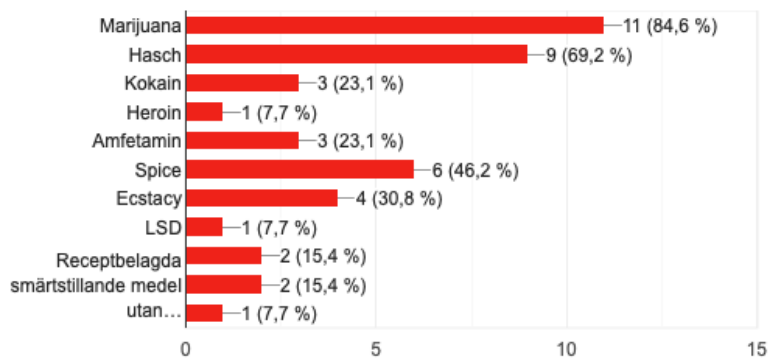
Om du använt narkotika, hur gammal var du när du använde det första gången?

13 svar

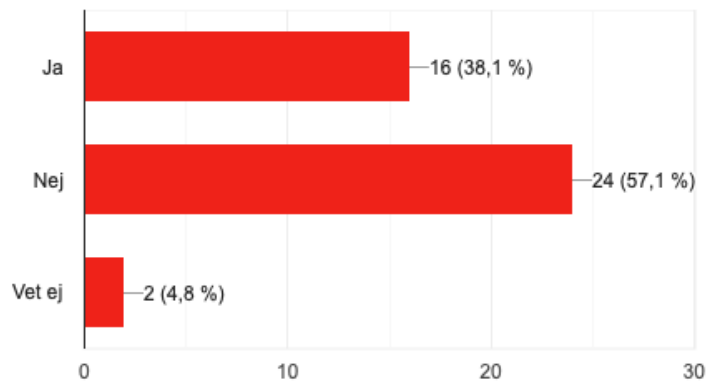
Vilken eller vilka slag av narkotika har du använt?

13 svar

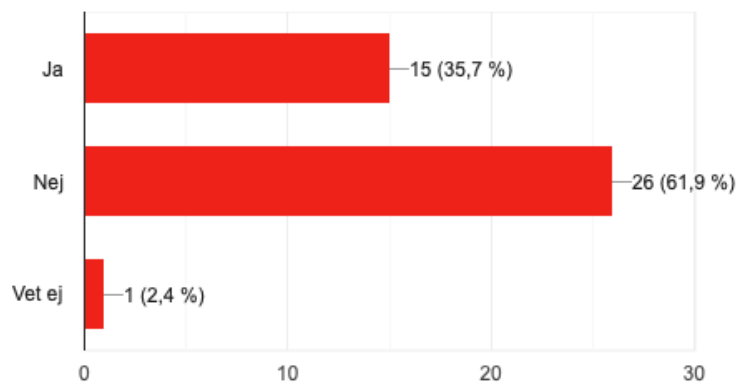
Har du någon gång haft lust att prova narkotika?

42 svar

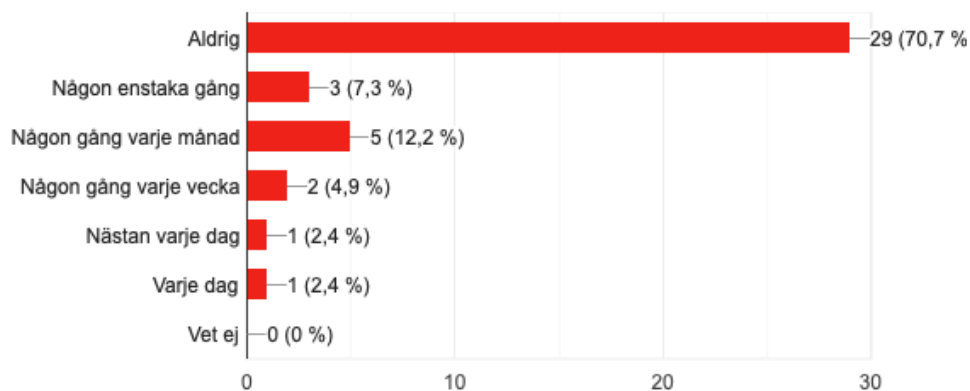
Har du någon gång under de senaste 4 månaderna blivit erbjuden att prova eller köpa narkotika?

42 svar

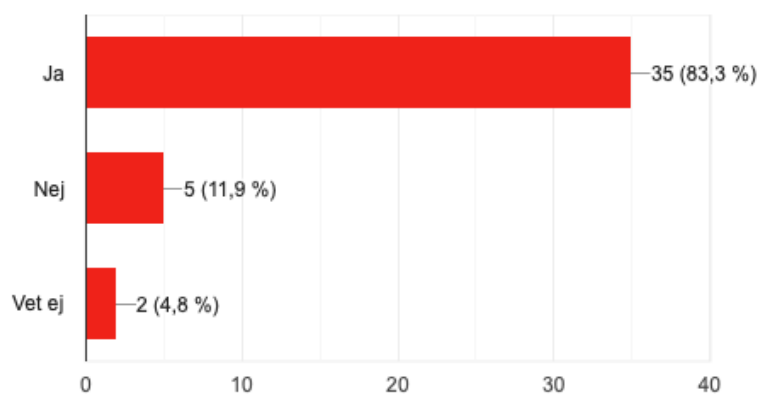
Hur ofta använder du narkotika?

41 svar

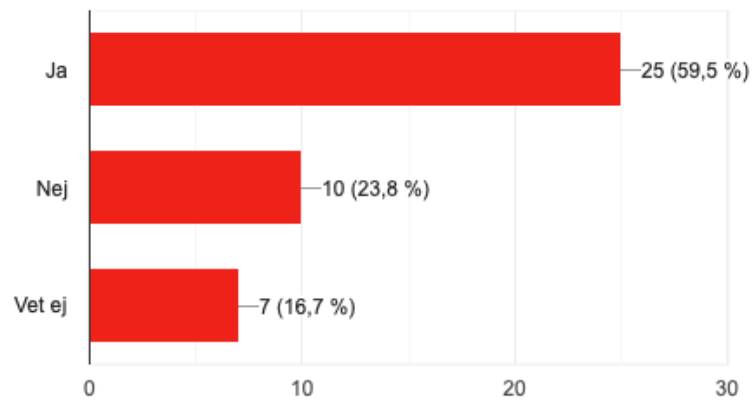
Tänker du någon gång på de negativa effekter som narkotika kan ge?

42 svar

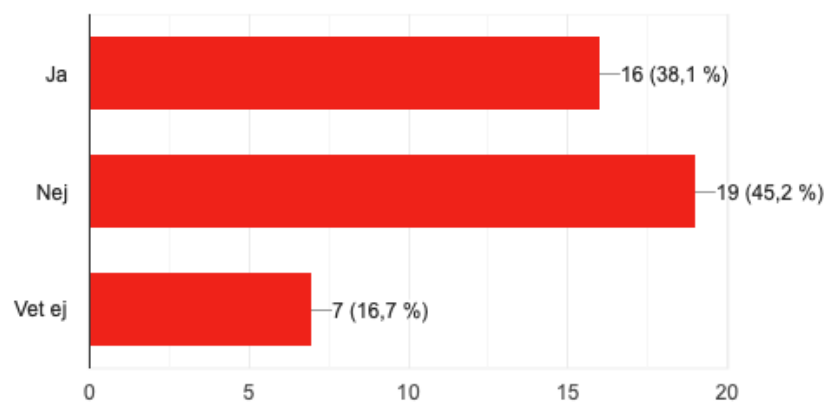
Använder någon av dina vänner narkotika?

42 svar

Anser du att det är okej att använda narkotika?

42 svar

Motivera gärna varför du anser att det är okej eller inte okej att använda narkotika

33 svar

ej bra
Det är bättre än alkohol, folk blir mindre aggressiva, men det beror på vilken typ av narkotika det är.
Dåligt för hälsan och det är ett lagbrott
För att folk får leva deras liv precis som de vill!
Det är ok så länge den personen inte påverkar någon annan på ett negativt vis. Det är den personens ansvar att kunna hålla reda på sig själv.
För det har en mycket negativ effekt på kroppen
Jag tycker inte det är okej eftersom det skadar personen psykiskt och fysiskt, samt personens nära och kära. Ett beroende är aldrig rättfärdigat.
Tycker att valet är fritt men skulle aldrig rekommendera att ta det.
För det är olagligt?!?!
oetiskt och olagligt
det kan leda till svåra beroenden och skador
Preparat som anses som narkotika innebär en fara för hälsan och främjar en illegal marknad som ej bör finnas.
Påverkan på de runt om kring dig
Det är olagligt av en anledning, onödigt och skadar dig allvarligt, får dig att bli korkad osv.
Det är typ lika "farligt" som alkohol men folk fattar inte det
så länge man har koll på det så det inte gör över styr så känns det okej
många använder det istället för alkohol så då känns det okej för det är typ samma grej
alla gör det och det finns också många vuxna som gjort det när de var unga. Inte så konstigt egentligen
de som vill testa och så får göra det, det är deras liv
visar på dåligt omdöme i livet
alla gör det
dåligt för kroppen, hälsan och hela livet

Motivera gärna varför du anser att det är okej eller inte okej att använda narkotika

33 svar

daligt tor kroppen, halsan och hela livet

alla bestämmer över sitt egna liv och ingen borde lägga sig i sånt

typ alla gör det. Det är en del av ungdoms tiden (om man vill)

beror lite på situationen. jag kan förstå folk som gör det men jag skulle inte göra det själv

förstör familjer och är bara helt oetiskt

det är ett fritt land och alla får göra som de vill men jag tycker personligtvis inte att det är en okej sak att göra

Svårt att säga vissa människor klarar ju av det men andra inte alls

YOLO

om man inte gör det så ofta är det väl okej

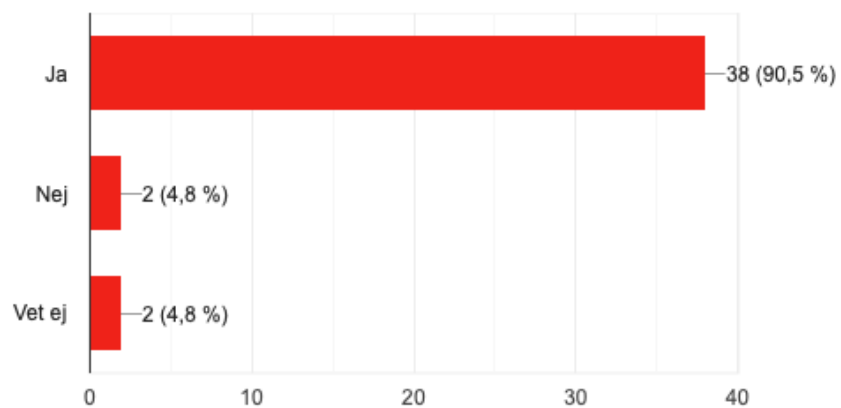
knark är bajs

vill inte bli misslyckad i livet

man är du i huvet om man gör sånt

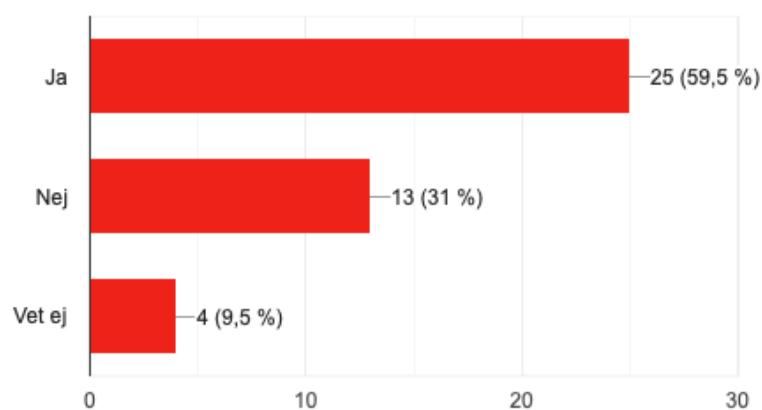
Känner du till att allt bruk av narkotika är brottsligt?

42 svar

Har du hört talas om ett narkotikafritt samhälle och nolltolerans?

42 svar

Bilaga 2

Hej!

Jag är studerande på kriminologiprogrammet vid Lunds Universitet och har nu påbörjat mitt examensarbete som kommer att handla om ungdomars attityd till narkotika och deras användning av narkotika. Syftet med mitt examensarbete är att identifiera och kartlägga problemet som föreligger i förhållandet mellan ungdomar och narkotika i Båstad kommun.

För att kunna genomföra mitt examensarbete ber jag er som tredje års studerande vid gymnasiet att fylla i denna onlineenkät. Enkäten består av korta frågor som är enkla att fylla i och uppskattad tid för att svara på enkäten är cirka 5 - 10 minuter. Medverkan i studien är frivillig, men för att jag skall få ett så tillförlitligt resultat som möjligt är just era svar viktiga.

Enkäten är helt anonym och de uppgifter, som lämnas i samband med ifyllandet av enkäten, kommer att behandlas konfidentiellt. Endast jag som ansvarar för enkäten kommer att ha tillgång till era svar efter att de är ifyllda.

Resultatet av studien kommer att redovisas med tabeller och diagram. Resultatet framställs på gruppnivå vilket gör att enskilda svar ej går att urskilja. När resultaten är färdigställda och examensarbetet är godkänt kommer det på begäran sändas ut till skolan.

Tack för att du är med och bidrar med dina svar!